

Марта Бродаła

Музей незалежності у Варшаві

ORCID: 0009-0004-8881-6983

Короткий опис тимчасової виставки «Dzień Kobiet» («Жіночий день»)

Із 7 березня по 9 травня цього року в Галереї плакатів 10-го павільйону Музею — філії Музею Незалежності у Варшаві експонувалася виставка «Жіночий день». На ній було представлено 30 плакатів із колекції Музею Незалежності та листівки з приватної збірки колекціонера та друга Музею, Мар'яна Солободовського.

Міжнародний жіночий день зазвичай асоціюється з комуністичним періодом, проте його історія сягає 1910 року, коли свято було засновано на Міжнародній соціалістичній жіночій конференції. Спершу не існувало сталої дати його відзначення; 8 березня було прийнято пізніше. У Польщі в міжвоєнний період Жіночий день відзначали переважно представники лівих політичних сил. Польська соціалістична партія (ПСП) не надавала особливого значення саме даті 8 березня, організовуючи урочистості в різні дати. Прикладом є листівка Варшавського жіночого відділу ПСП із запрошенням на «урочисту зустріч до Жіночого дня», заплановану на 17 червня 1928 року (MN-U.287). Комуністична партія Польщі (КПП), натомість, дотримувалася дати 8 березня, яка на той час уже була офіційно прийнята в Радянському Союзі.

Після завершення Другої світової війни, у нових політичних умовах, Жіночий день став державним святом. У період сталінізму жінок активно залучали до промислового виробництва, зокрема до професій, що раніше вважалися суто чоловічими: мулярів,

шаhtarів, трактористів. Фігуру жінки-муляра з кельмою в руці можна побачити на плакаті Войцеха Фангора та Єжи Чуржевського 1953 року: «*Pozdrawiamy kobiety pracujące dla pokoju i rozkwitu ojczyzny!*» («Вітаємо жінок, які працюють заради миру та процвітання Батьківщини!») (MN-Pl.489). За сталінським ритуалом, святкування у ті роки супроводжувалося збільшенням виробничих норм чи неоплачуваною працею у рамках так званих «вахт миру». Саме «мир» поряд із «працею» був одним із ключових лозунгів святкування Жіночого дня. У плакатах 1950-х років часто з'являлися символи миру – голуб миру або оливкова гілка. Вітольд Хмелевський, автор плаката: «*Niech żyje 8 Marca. Międzynarodowy Dzień Kobiet*» («Нехай живе 8 березня. Міжнародний жіночий день») з 1952 року (MN-Pl.709) підкреслював інтернаціональний характер свята, зображуючи жінок різних рас із білим голубом, що ширяє над ними.

Зміни в політиці щодо жінок почалися після 1956 року. Жіночність почали трактувати більш традиційно — з одного боку, отожднюючи її з материнством, а з іншого — з красою та привабливістю. Ця зміна виразно відображена на плакатах, представлених на виставці. Фігура жінки з дитиною з'являється на кількох роботах, представлених на виставці, наприклад, на плакаті Ірени Кучборської «*Międzynarodowy Dzień Kobiet 8 III 1956*» («Міжнародний жіночий день 8 III 1956») (MN-Pl.922) та роботі Аліції Лурман-Вашевської «*Międzynarodowy Dzień Kobiet*» («Міжнародний жіночий день») (MN-Pl.1361). Натомість, на плакаті Яна Ришарда Скомпського «*O szczęście wszystkich kobiet*» («За щасття всіх жінок») (MN-Pl.5969) та Єжи Креховіча «*Dzień kobiet*» («Жіночий день») (MN-Pl.5968) зображені молоді, вродливі жінки, які значно відрізняються від суворих постатей робітниць 1950-х років.

Гасло «Квітка для Єви», оголошене газетою «*Express Wieczorny*» у 1960 році, зробило новим символом Жіночого дня квіти, особливо гвоздики, які на той час, напередодні весни, були найдоступнішими. Художники часто використовували квіткові мотиви, що видно на п'яти плакатах із виставки. Ян Котарбінський у роботі «*Międzynarodowy Dzień Kobiet*» («Міжнародний жіночий день») (1977, MN-Pl.3931) зобразив вісімку, сплетену з дрібних барвистих квітів; Ядвіга Шмид-Сікора розмістила в центрі композиції великий червоний тюльпан («*Międzynarodowy Dzień Kobiet*» («Міжнародний

жіночий день», MN-Pl.4648), а Януш Вікторовський у плакаті «8 Marca. Dzień Kobiet» («8 березня. Жіночий день») (Pl.5067) вкрив квітами всю площину аркуша. Квіти з'являються і як аксесуар – у вигляді букета в руках чи прикраси у волоссі вони пронизують більшість робіт, представлених на виставці. Подібні мотиви можна побачити й на пам'ятних листівках. На практиці вручення квітів у цей день часто мало доволі бюрократичний характер: жінки на роботі, чи то в бюро, чи на заводах, ставали в чергу, отримували квітку і підтверджували її одержання підписом. Часто, окрім гвоздик, вони отримували ще й невеличкі подарунки.

Водночас свято поступово виходило за межі робочих колективів і ставало частиною приватного життя. Багато жінок очікували цього дня квітів і побажань від чоловіків у родині. У пресі тих років навіть з'являлися поради чоловікам, як зробити цей день приємнішим для своїх дам. Про це не забули й митці. Владислав Плюта на плакаті 1976 року під назвою «8 marca. Pamiętaj!» («8 березня. Пам'ятай!») зобразив чоловіка з намиленим для гоління обличчям (MN-Pl. 3555). У цей день чоловіки мали виглядати особливо елегантно.

Жіночий день пережив кризові 1980-ті, а після 1989 року почав втрачати свої позиції, і здавалося, що це свято розділить долю інших урочистостей, що асоціювалися з комуністичною епохою. Однак цього не сталося. Воно збереглося як у публічному просторі, у вигляді жіночих маніфестацій, так і в приватному житті. Капіталізм також охоче комерціалізує Жіночий день, «квітка для Єви» все ще зберігає актуальність, хоча гвоздики були замінені тюльпанами. Жінки не дозволили відібрати у них свято!

Виставку супроводжував каталог під редакцією Тадеуша Скочека, викладений у форматі PDF на сайті Музею незалежності у Варшаві в розділі «Публікації».

Марта Бродала

Jan Kotarbiński, *Międzynarodowy Dzień Kobiet* (MN-Pl.3931). Plakat z 1977 roku